

мужчин превалируют рационалистические оценки. Одной из характерных черт женской письменной речи является использование оценочных прилагательных. Мужчины, если и используют оценочные прилагательные, то прежде всего те, которые определяют количественные и параметрические отношения.

В ходе изучения частоты употребления отдельных частей речи нами было установлено, что в письменной речи женщин больше, чем в речи мужчин, компаративных и суперлативных форм прилагательных (частота 0,026), а также местоимений (частота 0,178), частиц (0,059) и союзов (0,1). Например: Нет более счастливой женщины, чем я. В мужской речи, по сравнению с женской, преобладают качественные прилагательные (частота 0,044), притяжательные прилагательные (частота 0,015), причастия (0,013).

По нашему мнению, изучение основных парадигм маскулинности важно как для гендерологии, так и для разработки программ гендерного образования и воспитания. Постижение характеристик, моделей маскулинности, коммуникативного пространства маскулинности позволяет лучше понять первостепенные составляющие современного общества и принципы их функционирования с позиций гендера, а также найти пути релевантного образования девочек и мальчиков в условиях существующего гендерного порядка.

Дзюбкова Т. П.,
кандыдат медыцынскіх навук, дацэнт,
дацэнт кафедры экалогії чалавека
гуманітарнага факультэта Беларускага
дзяржаўнага ўніверсітэта

ГЕНДАРНЫ ПАДЫХОД ДА РАСПРАЦОЎКІ СТРАТЕГІІ АДМАЎЛЕННЯ АД ТЫТУНЮ СТУДЭНЦКАЙ МОЛАДЗІ

Актуальнаясьць проблемы курэння тытунню абумоўлена, па-першае, няўхільным павелічнінем колькасці курцоў сярод жанчын і айчыннай моладзі, а па-другое — значным пагаршэннем агульнага і рэпрадуктыўнага здароўя нацыі ў апошнія дзесяцігоддзі. Паводле даных Міністэрства аховы здароўя, спажываюць тытунью 64,1 % беларускіх мужчын. Курцом з'яўляецца кожная пятая беларуска, што складае 19,7 % ад агульнай колькасці жанчын у краіне. У цэлым 41,6 % дарослага насельніцтва Беларусі курыць тытунью [2]. З курэннем беларусаў звязаны 30—40 % смяротных зыходаў ішэмічнай хваробы сэрца, 30 % анкалагічных захворванняў.

Вынікі рэспубліканскіх сацыялагічных апытанняў сведчаць аб tym, што курыць амаль палова моладзі 15—19-гадовага ўзросту, з іх 27 % складаюць дзяўчата. Занепакоенасць і трывогу выклікае выяўленая на працягу 2007—2010 гг. тэндэнцыя павелічэння долі беларускіх дзяцей і падлеткаў, якія спрабавалі курыць тытунью [3]. Курэнне тытунню наносіць непапраўны ўрон рэпрадуктыўнаму здароўю жанчыны — прыгнятае проціпухлінную абарону арганізма і садзейнічае прагрэсіўнаму развіццю рака цела маткі, павялічвае рызыку рака шыйкі маткі, яечніка, малочнай залозы [1]. Верагоднасць зачачця ў жанчын — рэгулярных курцоў у сярэднім на 25,0 % ніжэйшая, чым у равесніц, якія ніколі не спажывалі тытунью. Курэнне на працягу цяжарнасці значна пагаршае якасць унутрывантробнага развіцця плода і здароўе нованараджанага дзіцяці, амаль у 4 разы павялічвае рызыку сіндрому раптоўнай смерці дзіцяняці. Маладыя жанчыны-курцы часта недаацэньяюць наяўнасць тытунёвай залежнасці, як правіла, слаба ведаюць яе асноўныя сімптомы і мала знаёмы з сучаснымі праграмамі лячэння, таму ўпэўнены, што змогуць у любы момант кінуць курць. Менавіта інфармацыя аб тытунёвой залежнасці, негатыўным уплыве тытунню на рэпрадуктыўнае здароўе жанчыны і дзетародную функцыю павінна быць выкарыстана ў інфармацыйна-адукацыйных праграмах адмаўлення моладзі ад тытунню.

Мэта працы — выявіць асноўныя матывы курэння сярод студэнцкай моладзі і аргументаваць неабходнасць гендарнага падыходу да распрацоўкі стратэгіі адмаўлення ад тытунню.

Матэрыялы і метады. Для дасягнення пастаўленай мэты было запланавана праспектыўнае кагортнае даследаванне метадам ананімнага анкетавання 1800 студэнтаў, якія навучаюцца на 12 факультэтах універсітэта па розных спецыяльнасцях (падвыбаркі былі аднолькавымі па колькасці ўзростнікаў). Даследаванне ажыццяўлялася на працягу 2005—2010 гадоў. Абавязковай умовай апытання была добраахвотная згода рэспандэнтаў. Студэнты былі папярэдне азнаёмлены з мэтай апытання і правіламі запаўнення анкеты. Кожнае пытанне анкеты патрабавала толькі аднаго адказу (рэспандэнты выбіралі яго самастойна з пропанаваных варыянтаў адказаў). На момент правядзення апытання 197 чалавек адсутнічалі, 1577 студэнтаў пагадзіліся прыняць удзел у даследаванні. Сярэдні ўзрост рэспандэнтаў склаў $20,04 \pm 0,78$ гады. Сярод ўзростнікаў апытання дзяўчат было 1171 (78,86 %), юнакоў — 314 (21,14 %). Першы этап даследавання прадугледжваў атрыманне дэмографічных даных і звестак аб агульнай колькасці курцоў сярод юнакоў і дзяўчат. На другім этапе 468 рэспандэнтаў атрымалі падрабязную анкету, якая ўтрымлівала некалькі блокаў пытанняў наконт курэння (узрост пачатку курэння, матывы і спажывання тытунню, стымулы для адмаўлення). У пералік пытанняў для курцоў быў уключаны тэст Фагерстрэма для выяўлення тытунёвой залежнасці і ацэнкі яе ступені ў балах.

Анкеты, якія не адпавядалі правілам запаўнення ($n = 92$), былі выключаны з выбарацнай сукупнасці. Агульная колькасць анкет, прыдатных для аналізу і атрымання рэпрэзентатыўных вынікаў даследавання, склала 1485 адзінак. Для статыстычнай апрацоўкі выкарыстаны стандартны пакет камп'ютарных праграм Statistica (версія 6.0). Аналіз якасных прыкмет ажыццяўлялі шляхам разліку выбарацнай долі і яе памылкі. Розніца паміж групамі лічылі статыстычна значная пры $P < 0,05$.

Вынікі даследавання іх абмеркаванне. Частата курэння тытунню сярод студэнтаў універсітэта, якія дасягнулі ў сярэднім 20-гадовага ўзросту, складае $26,06 \pm 1,14\%$. Курцамі з'яўляюцца $25,28 \pm 1,27\%$ дзяўчат і $28,98 \pm 2,56\%$ юнакоў. Сярод іх патрэбу ў сістэматычным курэнні мае трэць ($32,30 \pm 2,38\%$) рэспандэнтаў. Пераважная большасць ($85,20 \pm 2,38\%$) юнакоў і дзяўчат пачала курыць тытунью у падлетковым узросце і толькі кожны восьмы студэнт зрабіў усвядомлены выбар, пачаўшы курыць пасля 18 гадоў. Стымулам для пачатку курэння сталі розныя прычыны (табл. 1). Звяртае ўвагу той факт, што прыярытэтнае месца сярод іх займае цікаўнасць, што асабліва характэрна для падлетковага ўзросту. Пашук знешніх пацвярджэнняў асабістай значнасці і прызнання ў асяроддзі равеснікаў, жаданне пазбавіцца адзіноты, няздольнасць рацыональна арганізаціація свой вольны час абумовілі перайманне звычак сяброў-курцоў і схільнасць падпарадкоўвацца іх ўплыву ў чвэрці рэспандэнтаў. Імкненне пазбегнуць вырашэння рэальных жыццёвых проблем, палепшыць свой унутраны эмацыйнальны стан праз выкуранне чарговай цыгарэты назіралася ў кожнага пятага юнака і кожнай дзяўчыні дзяўчыны — курцоў.

Табліца 1. Матывациі пачатку курэння тытунню студэнтамі класічнага ўніверсітэта (у тым ліку ў падлетковым узросце)

Асноўны матыў	Дзяўчыны (n = 240)		Юнакі (n = 49)		Усяго (n = 289)	
	абс.	p ± sp, %	абс.	p ± sp, %	абс.	p ± sp, %
Цікаўнасць	141	$58,75 \pm 3,18$	15	$30,61 \pm 6,58^*$	156	$53,98 \pm 2,93$
Курэнне сяброў	56	$23,33 \pm 2,73$	13	$26,53 \pm 6,31$	69	$23,88 \pm 2,51$
Імкненне пазбегнуць рэчаіснасці	228	$11,67 \pm 2,07$	111	$22,45 \pm 5,96$	339	$13,49 \pm 2,03$
Курэнне бацькоў або іншых члену сям'і	110	$4,17 \pm 1,29$	66	$12,24 \pm 4,68$	116	$5,54 \pm 1,35$
Жаданне быць такім (такой), «як усе»	55	$2,08 \pm 0,92$	44	$8,16 \pm 3,91$	99	$3,11 \pm 1,02$

Задума. * Розніца паміж групамі статыстычна значная ($P < 0,05$).

Пераважная большасць ($97,22 \pm 1,94\%$) студэнтаў-курцоў усведамляе, што курэнне тытунню наносіць урон іх уласнаму здароўю. Нягледзячы на наяўнасць ведаў аўшкодзе тытунню, кожны чацвёрты рэспандэнт працягвае курыць у перыяд навучання ў вышэйшай навучальнай установе. Асноўныя матывациі працягу курэння тытунню студэнтамі прадстаўлены ў табл. 2.

Табліца 2. Матывациі працягу курэння тытунню студэнтамі класічнага ўніверсітэта ў перыяд навучання

Асноўны матыў	Юнакі і дзяўчыны (n = 119)		
	абс.	p ± sp, %	95 % ДІ*
Адсутнасць жадання кінуць курыць	39	$32,77 \pm 4,30$	24,25—41,29
Курэнне сяброў	29	$24,37 \pm 3,94$	16,58—32,16
Страсавыя сітуацыі, жыццёвые цяжкасці, проблемы з вучбой	21	$17,65 \pm 3,49$	10,73—24,57
Беспаспяховасць самастойных спроб кінуць курыць	13	$10,92 \pm 2,86$	5,23—16,58
Адсутнасць стымулу для адмаўлення ад тытунню	11	$9,24 \pm 2,65$	3,98—14,50
Іншыя прычыны	6	$5,04 \pm 2,01$	1,06—9,02

Задума. * 95 % ДІ адзначае даверны інтэрвал пры 95 %-ным узроўні значнасці.

Трэцяя частка юнакоў і дзяўчат не мае жадання кінуць курыць, а кожны дзясяты рэспандэнт адзначае адсутнасць стымулу для адмаўлення ад тытунню. Для чвэрці рэспандэнтаў-курцоў асноўной перашкодай для адмаўлення ад тытунню з'яўляецца курэнне сяброў, у тым ліку аднакурснікі. Амаль кожны пяты рэспандэнт лічыць неабходным звярненіем да выкурання цыгарэты пры ўзнікненні проблемных сітуацый, для ліквідацыі наступстваў стрэсу і пісха-эмацыйнальнага перанапружання. За гэтым стылем паводзін хаваецца, як правіла, няўдалая мадэль фарміравання жыццёвых звычак, перш за ёсё адсутнасць вопыту пераадолення жыццёвых цяжкасцей, заніканая самацэнка, адсутнасць жадання прыкладаці намаганні для канструктыўнага вырашэння проблемы. Кожны дзясяты студэнт называе адной з прычын працягу курэння ў перыяд навучання беспаспяховасць самастойных спроб кінуць курыць. Частка рэгулярных курцоў прадпрымала неаднаразовыя спробы адмаўлення ад тытунню, але з-за патрэбы арганізма ў чарговай дозе нікаціну зноў вярталася да курэння. Разам з тым $83,49 \pm 3,56\%$ юнакоў і дзяўчат упэўнены, што змогуць у любы момант адмовіцца ад тытунню. Паводле вынікаў тэста Фагерстрэма, сярод студэнтаў-курцоў, якія маюць штодзённую неаднаразовую патрэбу ў чарговай дозе нікаціну, $6,40 \pm 2,19\%$ пакутуюць ад тытунёвай залежнасці высокай ступені. Яны

закурваюць першую цыгарэту на працягу паўгадзіны пасля абуджэння, а некаторыя — адразу пасля сну, на працягу першых 5 хвілін. Ім вельмі цяжка доўга ўстрымлівацца ад тытунню ў месцах, забароненых для курэння. Кожны шосты студэнт, які з'яўляецца рэгулярным курсом ($16,80 \pm 3,34\%$), мае тытунёвую залежнасць сярэдняй ступені. Такім чынам, амаль чвэрць ($23,20 \pm 3,78\%$) юнакоў і дзяўчат з ліку штодзённых курсоў пакутуе ад тытунёвой залежнасці сярэдняй і высокай ступеняў. Такія курсы не могуць адмовіцца ад тытунню самастойна ў сувязі з непазбежным развіццём сіндрому абстыненцыі. Пераважнай большасці курсоў, нават высокаматываваных на адмаўленне ад тытунню, патрабуеца прафесійная дапамога ўрач-нарколага. Дзяўчаты-курсы недаацэнваюць той факт, што пры наядунасці тытунёвой залежнасці любой ступені яны не змогуць па ўласнаму жаданню кінуць курыць перад плануемай цяжарнасцю. Працягласць аднаго курсу лячэння тытунёвой залежнасці вагаеца ад 6 да 12 месяцаў, але паспяховыя вынікі адмаўлення ад тытунню адзначаеца ў большасці выпадкаў пасля 2—3 курсаў лячэння. Нікацінам замяшчальная тэрапія, якая складае аснову сучасных медыцынскіх праграм лячэння тытунёвой залежнасці, у перыяд цяжарнасці проціпаказана. Звяртае ўвагу той факт, што $60,00 \pm 4,38\%$ рэспандэнтаў — рэгулярных курсоў неаднаразова спрабавалі самастойна, без дапамогі ўрача, кінуць курыць, але вынікі былі беспаспяховымі. Адной з прычын узнаўлення курэння ў $27,52 \pm 4,28\%$ студэнтаў было неадольнае жаданне закурыць, а $22,94 \pm 4,03\%$ спасылаліся на дрэнны настрой і самаадчуванне, якія значна паляпшаліся пры наступленні ў арганізм чарговай дозы нікаціны. Апошнія прыкметы яскрава сведчаць аб развіцці сіндрому абстыненцыі ў паловы ($50,46 \pm 4,49\%$) рэгулярных курсоў, якія спрабавалі самастойна кінуць курыць. На жаль, студэнты-курсы, як правіла, не ўсведамляюць наядунасць тытунёвой залежнасці і пераацэнваюць уласныя магчымасці адмаўлення ад тытунню.

Вывады.

1. Частата курэння тытунню сярод студэнтаў універсітэта, якія дасягнулі ў сярэднім 20-гадовага ўзросту, складае $26,06 \pm 1,14\%$. Трэць студэнтаў-курсоў мае патрэбу ў сістэматычным курэнні. Дзяўчаты, якія кураць тытунъ, як правіла, не ўсведамляюць наядунасць тытунёвой залежнасці, пераацэнваюць магчымасці самастойнага спынення курэння і таму слаба матываваны на адмаўленне ад тытунню да наступлення цяжарнасці і нараджэння дзіцяці.

2. Сучасныя тэхналогіі прафілактыкі курэння і адмаўлення ад тытунню павінны быць сканцэнтраваны на фарміраванні ў студэнцкай моладзі ўстановак і формаў паводзін, накіраваных на здаровы лад жыцця. У медыка-асветніцкіх праграмах адмаўлення моладзі ад тытунню трэба

акцэнтаваць увагу на схільнасці жаночага арганізма да фарміравання тынунёвой залежнасці, якая з'яўляецца хранічнай хваробай, патрабуе працяглага лячэння і ўяўляе сабой сур'ёзную перашкоду для паўнацэннага ажыццяўлення дзетароднай функцыі.

Літаратура:

1. Дюбкова, Т. П. Влияние табакокурения на репродуктивное здоровье женщин / Т. П. Дюбкова // Медицинская панорама. — 2006. — № 4. — С. 77—81.
2. Постоялко, Л. А. Некоторые проблемы здравоохранения Беларуси и расширение его социальной базы / Л. А. Постоялко [и др.] // Вопросы организации и информатизации здравоохранения. — 2005. — № 3. — С. 3—9.
3. Республиканская акция «Беларусь против табака» стартовала: М-во здравоохранения Респ. Беларусь [Электронный ресурс]. — 2011. — Режим доступа : <http://www.belarus-portal.ru/news/health/175-belarusprotiv-tabaka.html>.

Бадюкова Т. А.,
доцент, кандидат исторических наук,
доцент кафедры всеобщей истории
УО «Гродненский государственный
университет имени Янки Купалы»;

Чуяшова Д. Р.,
студентка 3 курса факультета истории
и социологии УО «Гродненский
государственный университет
имени Янки Купалы»

ГЕНДЕРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ СОЦИАЛИЗАЦИИ СТУДЕНТОВ

В современном обществе многие социальные стандарты, нормы и ценности становятся более гибкими, но гендерные составляющие зачастую все-таки воспроизводят стереотипы прошлого. В связи с этим диагностика и изучение гендерных стереотипов как внешнего проявления гендерной идентичности представляется важной задачей.

Социологическое исследование, проведенное среди студентов ГрГУ имени Янки Купалы, было посвящено изучению проблем профессионального самоопределения молодежи. Важнейшим фактором, регулирующим поведение личности, определяющим программы и стратегии ее самоопределения в различных сферах жизни, выступают ценностные ориентации. В исследовании трудового самоопределения молодежи было уделено внимание выявлению жизненных и трудовых ценностей студентов, рассмотрены такие аспекты профессиональной социализации, как выбор